

НАУКОВИЙ ВІСНИК

ЧЕРНІВЕЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Випуск 575

Педагогіка
та
психологія

ЗМІСТ

<i>Байкова Ірина.</i> Стан розробки питання про сутність науково-методичної роботи в дошкільних навчальних закладах	3
<i>Білавич Галина, Савчук Борис.</i> Діяльність українського педагогічного товариства «Рідна школа» в діяльності позашкільної роботи з молоддю	10
<i>Восвідко Людмила.</i> Інноваційно-інституційні процеси, ініційовані культурною традицією	17
<i>Ворощук Оксана.</i> Підготовка гувернерів, домашніх наставників в Україні	23
<i>Гладюк Тетяна.</i> Формування природознавчої компетентності у майбутніх учителів початкової школи	28
<i>Гнатківська Оксана.</i> Пілотажний експеримент як засіб визначення завдань і понятійно-вимірювального апарату для наступних етапів педагогічного дослідження	34
<i>Горбенко Артур.</i> Курси підвищення кваліфікації офіцерів органів охорони державного кордону, як засіб підвищення професійної компетентності	45
<i>Гринчук Ірина.</i> Навчальна діяльність майбутнього вчителя музики: методичні аспекти	49
<i>Джеджер Клавдія.</i> Проблема формування педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів	54
<i>Жуков Сергій.</i> Виховання: багатоплановість та творчий процес	59
<i>Ліійчук Любомира.</i> Компетентнісний підхід у підготовці вчителя початкових класів в контексті розвитку вищої освіти України	64
<i>Калінчук Федір.</i> Організаційно-педагогічні умови підготовки учителів природничих дисциплін до формування здорового способу життя у підлітків	69
<i>Калинич Людмила.</i> Соціально-психологічні чинники задоволеності шлюбом	73
<i>Кецик Уляна.</i> Когнітивно-комунікативний підхід до викладання іноземної мови у вищому навчальному закладі	83
<i>Кушнірук Мирослав.</i> Система загальної обов'язкової освіти королівства данії в умовах її ступневості: досвід і перспективи його використання в Україні	89
<i>Лазаренко Олена.</i> Досвід підготовки майбутніх економістів до професійного іншомовного спілкування в університетах України	96
<i>Левківський Анатолій.</i> Вивчення фізики студентами педагогічних ВНЗ з використанням рейтингової системи контролю	101

спеціаліста забезпечується за умови системної організації професійно-орієнтованої взаємодії викладача і студента, у якій поєднуються спрямування студентів до педагогічної науково-дослідницької діяльності, формування їх науково-теоретичної та музикознавчо-педагогічної компетентності, готовності майбутнього вчителя до активної взаємодії з динамічним світом педагогічної та мистецької реальності, врахування вимог європейських освітніх стандартів.

Список літератури

1. Гринчук І., Бурська О. Проблеми музичного мислення: теорія і методика розвитку. Діалектика музичного логосу й ейдосу: Навч.-метод. посібник [Текст] / Ірина Гринчук, Олена Бурська. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 224 с.
2. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Основи наукових досліджень» [Текст] / Укл.: І.П.Гринчук. 2-е вид., доп. – Тернопіль: ТНПУ, 2006. – 38 с.
3. Методичні рекомендації до вивчення курсу «Основи музичної інтерпретації» [Текст] / Укл.: І.П.Гринчук. 2-е вид., доп. – Тернопіль: ТНПУ, 2007. – 36 с.
4. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька. [Текст] / О.П.Рудницька. – К., 2002. – 270с.

SUMMARY

Irina Hrynchuck

EDUCATION ACTIVITY OF THE FUTURE TEACHERS OF MUSIC: METHODOLOGICAL ASPECTS

The article deals with theoretical and methodological aspects of the problem of succession in formation creative research skills of the future teachers of music. The research is dedicated to experimental work carried out by the author of the publication.

УДК 378.126

Клавдія Дзеджера
(Рівне)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Розв'язання численних проблем сучасної вищої школи неможливе без участі викладача. Саме він покликаний забезпечити якісну підготовку висококультурного, компетентного фахівця. Виконати таке складне завдання може педагог – майстер своєї справи.

Актуальність педагогічної майстерності зумовила активізацію різнопланових досліджень цього феномена (В.Журавський, М. Зіновкіна, І. Зязюн, Б. Левківський, М. Лещенко, С. Сисоева, І. Харламов) та його аспектів: професійної компетентності (Т.Ісаєва, О.Полуніна, С.Тищенко); педагогічного спілкування (Н.Волкова, С.Мусатов); професійної педагогічної культури (В. Гриньова, І. Ісаєв, Н. Крилова, В.Сластьонін); професіоналізму педагогічної діяльності (Н. Кузьміна); професійної адаптації (Л.Макарова, О.Мороз, Б.Федоришин, П.Шептенко), самоактуалізації педагога (В. Колошин) тощо.

Отримані вченими результати спонукають до висновку, що педагогічну майстерність треба розглядати в контексті особистісних чинників, які уможлиблюють досконале виконання педагогічної діяльності. В такому розумінні бачиться доречним широке тлумачення означеного явища як духовно-практичного утворення, що спрямовує самоздійснення Я педагога [5, с. 29; 1, с. 11] на саморозвиток особистості учня. Практичний аспект педагогічної майстерності вдало охарактеризував В. Журавський, котрий визначив її «не чим іншим, як доведеним до високого рівня досконалості навчальним та виховним вмінням, яке відображає особливу відшліфованість методів та прийомів застосування психолого-педагогічної теорії на практиці, завдяки чому забезпечується висока ефективність навчально-виховного процесу» [2, с. 205].

Зрозуміло, що для того, щоб досягти такого рівня діяльності, треба пройти складний шлях осягнення професії. Проте, як свідчить практика, молоді викладачі, маючи досить незначний теоретичний і практичний досвід, удосконалюють його переважно з допомогою самоосвіти, долаючи перешкоди самотужки, вчать на прикладі інших.

Такі обставини утруднюють професіоналізацію викладачів-початківців, уповільнюють темпи особистісного професійного зростання.

Метою нашої статті є визначення проблем, з якими стикаються викладачі вищих навчальних закладів на початку своєї професійної діяльності та висвітлення однієї з можливостей сприяння формуванню їхньої майстерності шляхом навчання.

У ході аналізу особливостей діяльності молодих викладачів нами було визначено наявність проблем теоретичного і практичного характеру.

Першу групу проблем складають труднощі, пов'язані з недостатньою обізнаністю з сутністю навчально-виховного процесу вищого навчального закладу. Їх передусім спричиняють:

- помилкове трактування навчально-виховного процесу як суто навчального, що призводить до постановки здебільшого дидактичних завдань та випадків ігнорування виховних і розвивальних функцій навчання;
- поверхове уявлення про методологічні основи педагогічної діяльності, що не дає можливості реалізувати повноцінний особистісно орієнтований підхід до навчання і виховання студентів;
- відсутність достатніх знань про закономірності розвитку особистості студентів, їх вікові та індивідуальні особливості, що унеможливорює результативний пошук оптимальних підходів до навчально-виховної роботи;
- фрагментарні знання методики викладання навчальних дисциплін та педагогічних технологій, що спричиняє певну одноманітність та недостатню результативність викладання;

- безсистемні знання про власне педагогічну діяльність та можливості її вдосконалення в аспектах саморегуляції та зовнішньої реалізації, що не дає змоги досягнути високих результатів викладання;

- неглибокі знання педагогічної етики, що є причиною певної деформації морально-етичного обличчя педагога, викривлення морального смислу тих чи інших теоретичних положень та конкретних педагогічних ситуацій.

Уривчастість, фрагментарність обізнаності з цими ключовими питаннями психолого-педагогічної теорії не дає змоги сформувати цілісну модель педагогічної діяльності, знайти оптимальні шляхи її практичної реалізації.

Наш висновок підтвердили результати дослідження успішності професійної діяльності молодих викладачів, аналіз якої здійснювався за запропонованими С. Коновець критеріями доцільності, продуктивності, оптимальності, діалогічності, творчості [3, с. 178].

Як з'ясувалося, проблеми практичного характеру здебільшого полягають у: визначенні мети та її конкретизації в завданнях, які мають ставитися до кожного заняття; доборі оптимальних засобів, методів і форм навчально-виховної роботи; налагодженні контактів та реалізації діалогічного педагогічного спілкування; збереженні позитивного емоційного стану та подоланні страху, роздратування й інших негативних емоцій; побудові оптимального стилю поведінки; реалізації творчих підходів до педагогічної діяльності.

На наш погляд, є підстави виокремити в означених проблемах основні аспекти труднощів (педагогічний, психологічний, морально-етичний) і шукати можливості допомоги викладачам-початківцям у цих напрямках шляхом спеціально організованого навчання.

Його основний зміст може бути окреслений визначеними проблемами і складатися з трьох блоків, кожен з яких має бути підпорядкованим чітко поставленими завданнями і реалізуватися на трьох послідовних взаємопов'язаних етапах.

Призначення першого етапу бачиться у засвоєнні викладачами теоретичних засад професійної педагогічної діяльності, формуванні в них достатнього педагогічного тезаурусу, засвоєнні системи педагогічних цінностей, виробленні позитивної «Я-концепції» на основі визначеного ціннісно-сміслового ставлення до професії, спрямуванні на особистісне і професійне самовдосконалення.

Відповідно до його змісту мають входити питання, котрі розкривають сутність педагогічної діяльності, способи, засоби, стратегії й тактики здійснення та регуляції. Їх викладення варто поєднувати з характеристикою змісту сучасної освітньої парадигми, визначенням завдань сучасної вищої школи, систематизацією етичних і психолого-педагогічних

знань про можливості оптимального розвитку особистості студента засобами навчально-виховного процесу вищого навчального закладу.

Реалізація цього блоку вимагає ретельного добору методів та форм організації навчання. Незайвим буде нагадати, що нав'язування молодим людям прописних істин, моралізування, менторське наставництво можуть сприйнятися негативно і не забезпечать бажаного результату. Крім того варто пам'ятати, що вони вже отримали певну підготовку, мають певний досвід і самі шукають шляхи покращення своєї діяльності, відкривають для себе нові можливості.

Поважаючи ці здобутки, важливо запропонувати такі методичні підходи, котрі б уможливили активну співпрацю з ними. Відповідно бачаться доцільними методичні параметри діалогічної взаємодії старших і молодших колег на засадах партнерства і рівності, а отже, єдиних для всіх цілей діяльності, її спрямування на досягнення єдиного для всіх результату.

Дослідження в галузі дидактики вищої школи (А.Алексюк, Г.Васянович, В.Галузинський, О.Духавнева, В. Попков, С.Самигін, Л.Столяренко) засвідчують продуктивність таких форм організації навчання дорослих, як проблемна лекція, лекція-конференція, лекція-прес-конференція, семінар-конференція, семінар-прес-конференція, семінар-дискусія, семінар-тренінг, семінар-гра. Їх використання уможливорює: а) удосконалення досвіду теоретичного мислення та пробудження інтересу до поставленої проблеми; б) поглиблення орієнтації в матеріалі, активізацію навчально-пізнавальної діяльності; в) емоційно-інтелектуальну активізацію особистості; г) підвищення сенситивності, вдосконалення умінь і навичок; д) посилення пізнавальної активності, розвиток творчого мислення.

Особливості контингенту слухачів зумовлюють необхідність використання таких методів навчання, які б дали змогу перетворити навчальний процес на активну взаємодію на засадах партнерства і діалогу. Тому бачиться доцільним поряд з традиційними методами навчання ширше застосовувати їх інтерактивні різновиди, зокрема кейс-метод, методи інциденту і проєктів, ігрові методи (імітаційні, операційні, інсценізаційні, психодраматичні, соціодраматичні). Їх використання спонукає до пошуку нестандартних шляхів для розв'язання суперечностей, вироблення виважених рішень, націлює на досягнення реальних практичних результатів.

На наш погляд, провідним підходом до вивчення матеріалу першого блоку має бути дискусійно-ігровий. Дискусія дає змогу активізувати пізнавальну активність, уможливорює свідомий вибір висновку стосовно спірного питання, робить прийняте рішення важливим для її учасників. З допомогою гри можна відтворити ті чи інші умови педагогічної діяльності й забезпечити адаптацію учасників до них, активізувати творчі підходи до розв'язання педагогічних ситуацій.

Другий етап має бути націлений на розв'язання проблем психологічного змісту. До них ми відносимо недостатню обізнаність з психологічними аспектами власного особистісного становлення як професіонала та особистісного становлення студентів у ході їх професійної підготовки, з психологічними особливостями розвитку студентської групи, з психологією педагогічної взаємодії викладача зі студентами.

Зважаючи на зміст означених труднощів, реалізація другого етапу отримує інший характер, що зумовлене зміною акцентів у методичних параметрах навчання. Специфіка визначеного завдання вимагає ширшого використання професійно орієнтованого тренінгу, що надає змоги краще адаптуватися до педагогічної діяльності: поповнити знання, закріпити необхідні навички, виправити недоліки, мобілізувати внутрішні потенціали викладача [4, с. 79].

Важливо підкреслити, що надаючи перевагу тренінгу, не варто забувати про необхідність розширення та систематизації психологічних знань викладачів (наприклад, про можливості саморегуляції та регуляції діалогічних взаємин зі студентами, закономірності перебігу психічних процесів, особливості групової динаміки тощо). Цій меті можуть сприяти охарактеризовані вище методичні підходи.

Як відомо, жодний досвід діяльності не може повноцінно реалізуватися без практики. Тому третій етап роботи бачиться спрямованим на розв'язання практичних проблем педагогічної діяльності, переважно пов'язаних з труднощами двох типів: по-перше, з вибором та використанням методичних інструментів педагогічної діяльності; по-друге, з формуванням оптимального стилю поведінки.

Практична діяльність не може бути успішною без її осмислення, планування, оцінювання. В діях утілюється знання і ставлення людини до діяльності та її учасників. Тобто кожному педагогічному дію треба розглядати принаймні з двох точок зору: операціонального забезпечення, що дає змогу для її здійснення та наповнення конкретним змістом, уможливорює вибір оптимального варіанту та усвідомлене узгодження дій з системою норм і цінностей.

Тому метою цього етапу має бути інтеграція теоретичного і практичного досвіду в єдине ціле – у систему оптимальної для окремої особистості творчої професійної педагогічної діяльності. Відповідно роботу на цьому етапі варто націлити на активне використання практичних методів, зокрема на поєднання вправ, наслідування з індивідуальним проектуванням.

Враховуючи сучасні досягнення, пропонуємо використовувати в цей період не лише традиційні показові заняття досвідчених викладачів та пробні заняття викладачів-початківців, а урізноманітнити навчання

шляхом використання мультимедійних засобів, обміну досвідом з допомогою віртуального спілкування, захисту індивідуальних проектів.

Таким чином, процес формування педагогічної майстерності доцільно реалізувати системно за принципами структурно-функціональної цілісності та оптимальності, згідно з якими він може забезпечити ефективний результат. Надалі бачиться перспективним дослідження означеної проблеми в напрямі мотивації і стимулювання викладачів-початківців до професійного саморозвитку.

Список літератури

1. Бех І.Д. Психологічні джерела виховної майстерності: Навч. посіб. / І.Д. Бех. – К.: Академвидав, 2009. – 248 с.
2. Журавський В.С. Вища освіта як фактор державотворення і культури в Україні / В.С. Журавський. – К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. – 416 с.
3. Коновець С.В. Творчий розвиток учителя образотворчого мистецтва: Монографія / С.В. Коновець. – Рівне: Волинські береги, 2009. – 384 с.
4. Палагнюк В.В. Теоретичні засади психологічної допомоги в процесі професійної адаптації викладача-початківця ВНЗ / В.В. Палагнюк // Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Зб. наук.пр. Вип.43. – Рівне: РДГУ, 2010. – С.77-79.
5. Педагогічна майстерність: Підручник / І.А.Зязюн, Л.В.Крамущенко, І.Ф.Кривонос та ін.; За ред. І.А. Зязюна. – К.: Вища шк., 1997. – 349 с.

АНОТАЦІЯ

У статті характеризуються проблеми, з якими стикаються викладачі вищих навчальних закладів на початку своєї професійної діяльності, та висвітлюється одна з можливостей формування їхньої педагогічної майстерності шляхом навчання.

SUMMARY

Klavdija Dgedgera

PROBLEMS OF FORMATION OF THE PEDAGOGICAL MASTERY BY YOUNG TEACHERS OF HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

In the article characterized the problems faced by young teachers of higher education institutions, highlights one of the possibilities to form the pedagogical mastery by means of training.

УДК 37.011.54

*Сергій Жуков
(Донецьк)*

ВИХОВАННЯ: БАГАТОПЛАНОВІСТЬ ТА ТВОРЧИЙ ПРОЦЕС

Постановка проблеми у загальному вигляді. На великий жаль у педагогіці проблеми виховання ніколи не були на першому плані і це заважало розвитку педагогіки взагалі.

Аналіз попередніх досліджень із зазначеної проблеми. Ще в Давній Греції сформувалося поняття «калокагатії» – «сукупності чеснот» як ідеалу фізичної і моральної досконалості, яке було розвинуте у вченнях про виховання Сократом, Платоном, Аристотелем та іншими